

การค้นคว้าและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิธีสอนเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้วัตถุประสงค์ หรือความมุ่งหมายของการศึกษาสัมฤทธิ์ผล วิธีสอนมีหลายวิธีควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและความมุ่งหมาย เวสเลย์ โกลลาวัววา " เป็นการไมฉลาดที่ครูจะยึดมั่นอยู่ในวิธีสอนอย่างเดียวเป็นพื้นฐานในการสอน วิธีการสอนแต่ละวิธีต่างก็มีประโยชน์ในแง่หนึ่ง ๆ และควรนำมาใช้เมื่อเห็นว่ามีข้อได้เปรียบ " ปัจจุบันการสอนสังคมศึกษา มุ่งให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดในเรื่องที่สอน เพื่อทำให้เกิดทัศนคติที่ดี และนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง ในการสอนวิชาสังคมศึกษาใหม่ความคิดรวบยอดนี้ สุนทร สุนันท์ชัย^๒ โกลลาวัววา^๑ ดังนี้

๑. ให้ประสบการณ์แก่เด็ก จะเป็นประสบการณ์ตรง หรือประสบการณ์รองก็ได้ เพื่อให้เด็กเห็นสิ่งที่เรียนด้วยตาตนเอง เด็กจะได้สังเกตลักษณะที่สำคัญได้

๒. สิ่งที่เป็นนามธรรมไม่มีของจริงหรืออุปกรณ์แสดงได้ เช่น ความดี ความชั่ว กิเลสกรรม การสอนต้องใช้วิธียกตัวอย่างให้เข้าใจ เช่น เรื่องความซื่อสัตย์ โดยยกตัวอย่างว่า นายคัมภ์ของฝากจากคนอื่นไว้ จนคนฝากลืมไปแล้ว นายคัมภ์ยังนำไปคืนให้ การกระทำของนายคัมภ์เป็นความซื่อสัตย์ เป็นต้น วิธีนี้นำมาสอนเรื่องการเป็นพลเมืองก็ได้

^๑ Edgar Bruce Wesley, Teaching Social Studies in Elementary Schools. (Rev ed; Boston : Heath, 1952), p.263.

^๒ สุนทร สุนันท์ชัย , " การสอนใหม่ความคิดรวบยอด," คู่มือนิเทศการศึกษาวิชาสังคมศึกษา (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา : โรงพิมพ์คุรุสภา , ๒๕๑๓),

เช่น ความรักชาติ ความสุภาพ อีสุภาพ ประชาธิปไตย ฯลฯ

๓. ให้เด็กมีโอกาสใช้สิ่งที่เรียนในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน เช่น เรียนเรื่อง ประชาธิปไตย ควรให้เด็กไปปฏิบัติจริง โดยให้เลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน การประชุมกลุ่ม การร่วมมือกับบุคคลอื่น เป็นต้น

๔. เด็กจะเข้าใจความหมายใดก็ตาม ถ้าสิ่งที่เรียนนั้น ปรากฏชัดในตัวอย่าง ที่ครูยกขึ้นมา ตัวอย่างที่อธิบาย อาจมีทั้งตัวอย่างที่ชัดและไม่ชัด

๕. ถ้าเด็กมีพื้นฐานประสบการณ์จากครอบครัวมาบ้าง เด็กจะเข้าใจความหมายในสิ่งที่เรียนมากขึ้น เด็กในเมืองย่อมมีประสบการณ์ดีกว่าในชนบท ดังนั้นโรงเรียน ควรจัดประสบการณ์ให้เด็กเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กไม่มีโอกาสเห็นที่บ้าน

๖. เด็กจะเข้าใจความหมายใดก็ตาม ถ้าจัดเนื้อเรื่องของสิ่งที่เรียนให้ง่าย เหมาะแก่ความถนัดของเด็ก และมีวิธีถ่ายทอดที่เหมาะสม

๗. การอธิบายต้องแจ่มแจ้ง ไม่คลุมเครือ ไร้อรรถาธิบายที่เด็กคุ้นเคย เป็น คำที่เด็กเคยได้ยิน ไร้ประโยชน์ ๆ ย้ำหลักการที่สำคัญ ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง ส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นส่วนรวม

๘. ครูต้องระวัง ไม่ยอประสบการณ์ของเด็กเป็นสัญลักษณ์ หรือภาษารวดเร็วเกินไป ควรรอให้เด็กมีประสบการณ์ที่มีความหมายเพียงพอเสียก่อน

ในการสอนประชาธิปไตย จาโรลิเม็ค^๓ กล่าวว่า ประชาธิปไตยเป็นการ สอนที่เรียนรู้ไปตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ แต่การสอนต้องสอนอย่างเข้าใจ ต้องกำหนด ทัศนคติประสงค์ ต้องจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เด็กเรียนอย่างเพียงพอ มีการประเมิน ผลระหว่างครูและนักเรียน ครูต้องประเมินผลพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งในเรื่อง ทักษะคติ การฝึกฝนเกี่ยวกับประชาธิปไตย ความสามารถตามวุฒิภาวะ และภูมิหลังของ

^๓ John. Jarolimek, Social Studies in Elementary School (New York : Macmillan Company, 1967), pp. 198 - 99.

เด็ก นอกจากนี้ คร.สาโรช บัวศรี ได้เสนอแนะการปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียนว่า นำใจประชาธิปไตย และความรู้เกี่ยวกับการปกครองแบบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีสิ่งเหล่านี้

๑. สิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปในโรงเรียนอันควรให้ คือระบบบริหารโรงเรียนของอยู่ในรูปที่จะเปิดช่องให้เกิดการช่วยเหลือแบ่งปัน (Sharing) การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ (Participate) ความร่วมมือ (Co - operation)

๒. ใช้วิธีสอนแบบวิธีการแห่งปัญญา หรือวิธีสอนแบบหน่วยงาน (Unit of Work) เพื่อให้เด็กเกิดปัญญา หรือการใช้ความคิด

๓. ใ้มีเสรีภาพที่แท้จริง คือ เสรีภาพเพื่อการนับถือซึ่งกันและกัน เสรีภาพเพื่อการรับผิดชอบ สามัคคีซึ่งกันและกัน และเสรีภาพในขอบเขตแห่งปัญญาและคุณธรรม

๔. ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น ศึกษาเรื่องอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ การเลือกตั้ง การมีพรรคการเมือง เป็นต้น

ในการสอนเรื่องความเป็นพลเมืองดี มานี ชรรmgrองอาคม กล่าวว่า ควรจะสอนให้สอดคล้องกับชีวิตจริงของนักเรียนภายนอกโรงเรียน เพื่อว่าเมื่อนักเรียนออกจากโรงเรียนไปแล้ว จะใดสามารถปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีได้อย่างถูกต้อง โดยใช้วิธีสอนที่เรียกว่า Method of Civic Action ซึ่งมีวิธีการดังนี้

๕ สาโรช บัวศรี, " การปลูกฝังประชาธิปไตย, " ประมวลคำบรรยายในการอบรมครูใหญ่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดทั่วราชอาณาจักร หน้าที่ ๑ (พระนคร : โรงพิมพ์สวนทองถิ่น, ๒๕๑๔), หน้า ๒๕๔ - ๕๘.

๕ มานี ชรรmgrองอาคม, " วิธีสอนพลเมืองดี, " ศูนย์ศึกษาปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓๘ (มีนาคม ๒๕๑๑), หน้า ๑๔ - ๑๘.

๑. สสำรวจชุมชนหรือท้องถิ่นที่คนอาศัยอยู่ เพื่อให้รู้ถึงชีวิตความเป็นอยู่ของสังคม แลวนำมาอภิปรายในห้องเรียน เช่นสำรวจอาคารเรียน บ้าน ตลาด เป็นต้น

๒. ศึกษาเปรียบเทียบท้องถิ่นที่คนอาศัยอยู่กับท้องถิ่นอื่น เช่น ท้องถิ่นในเมือง นอกเมือง แลวเปรียบเทียบความแตกต่าง ทางสภาพภูมิศาสตร์ การทำมาหากิน เศรษฐกิจ เป็นต้น

๓. ศึกษาประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นที่คนอยู่ อาจทำโดยรวบรวมนิทาน นิยายพื้นเมือง จัดหาเอกสารหรือหนังสือพิมพ์เก่า ๆ ศึกษาโบราณวัตถุ ประวัตติบุคคลสำคัญของท้องถิ่น เพื่อทำให้เกิดความรักท้องถิ่นที่คนอาศัยอยู่มากยิ่งขึ้น

๔. การบริการเกี่ยวกับชุมชน ฝึกให้นักเรียนคุ้นเคยกับชีวิตภายนอกโรงเรียน เช่น การเลียนแบบตั้งร้านขายของ บริการรับแจ้งของหาย การอยู่เวรหน้าโรงเรียน เป็นต้น

๕. การปรับปรุงท้องถิ่นให้ดีขึ้น โดยฝึกหัดปรับปรุงโรงเรียนและบ้านให้สะอาด เรียบร้อย ถูกสุขลักษณะ ซึ่งจะเป็นผลไปถึงชุมชน

ในการสอนเพื่อฝึกให้นักเรียนออกไปเป็นพลเมืองคั้นั้น ทรอย ฮอลลiday^๖ กล่าวไว้ในเรื่อง Better Training Means Better Citizen ว่า ปัจจุบันโรงเรียนมีบทบาทมากในการฝึกด้านหน้าที่พลเมือง (Civic Training) เพราะโรงเรียนมีอิทธิพลต่อเด็กมากกว่าสถาบันอื่น เพราะมีโครงการฝึกฝนและมีวัตถุประสงค์เฉพาะในการสอน คือพัฒนาให้เป็นพลเมืองที่ดีตั้งแต่เด็ก คั้นั้นให้เรียนประวัติศาสตร์และการปกครอง โดยให้อานเป็นการมาน แลวนำมาอภิปรายกันนั้นต้องเปลี่ยนไป การสอนอย่างเป็นทางการ (formal instruction) จะวัดผลได้

๖

Troy Holliday, " Better Training Means Better Citizen," The Social Studies , 59, No. 4 (April, 1958), pp. 169 - 71.

เพียงเล็กน้อยในการพัฒนาคุณค่าและพฤติกรรมของการเป็นพลเมืองดี โรงเรียนและสิ่งแวดล้อมของชุมชนจะทำได้ดีกว่าการสอนแบบเป็นทางการ ครูทุกคนควรร่วมมือในการวางแผน จัดโปรแกรมในการฝึกการเป็นพลเมือง ครูทุกคนควรรู้ว่า จะสอนอะไร ในชั้นอะไร จะสอนซ้ำเรื่องอะไร เมื่อไร และนักเรียนทุกคนควรมีโอกาสในโครงการนี้ โดยมีส่วนร่วมในการจัด เป็นการเตรียมตัวเด็กใหม่พัฒนาคุณค่าทางหน้าที่พลเมือง มากกว่าสั่งให้อ่านหนังสือ จริงอยู่หนังสือมีความสำคัญ แต่ควรใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบมากกว่า โครงการในการฝึกนี้ต้องสอดคล้องตามเป้าหมายและจุดมุ่งหมาย และเน้นอุดมคติ (high ideal) ความรักชาติ เพื่อเป็นการแนะแนวทาง (guideline) ให้เด็กออกไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดี

นอกจากนี้ วิลเลียม แทมบูร์ริโน^๗ ได้กล่าวถึงการศึกษาการเป็นพลเมือง (Citizenship Education) ว่า การสอนเรื่องการเป็นพลเมือง ต้องมีการกระทำ (action) จะเรียนจากตำราเฉย ๆ ไม่พอและไม่ไฉน โรงเรียนต้องหาขบวนการสอนที่เป็นความคิดริเริ่มด้วยตนเอง สอนให้เด็กรู้สึกภาคภูมิใจในท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างกว้างขวาง ในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ และธุรกิจสังคม (social affairs) ในห้องเรียน โดยนำเอาแหล่งวิทยาการในชุมชนเข้ามาให้นักเรียนได้ฝึก แต่การจัดยอมทำไถ่ไม่ก็เท่ากับห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ และเป็นไปไม่ได้ที่จะจัดให้เหมือนกับสภาพความเป็นจริง ดังนั้นจึงควรพาเด็กออกไปสู่เหตุการณ์ที่เป็นจริงด้วย โรงเรียนจึงไม่ควรตัดขาดจากชุมชน ควรเตรียมเด็กเพื่อออกไปเป็นสมาชิกตามที่ชุมชนต้องการสอนให้ดำเนินชีวิตอย่างประชาธิปไตย (democratic way of life) โดยเฉพาะเด็กในชั้นมัธยมจะออกไปเป็น

๗

William Tamburrino , " Citizenship Education ,"
The Social Studies , 27, No.6 (November, 1966), pp.245-47.

ผู้ใหญ่ จึงต้องมีการเตรียมให้ มีความรับผิดชอบ ถ้าเราไม่ให้โอกาสในการฝึกแล้ว จะหวังให้เขามีความรับผิดชอบได้อย่างไร

การวิจัยในต่างประเทศ

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ เบอร์ก ได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการสอน เรื่องการปกครองและเรื่องการเมือง เป็นพลเมืองดี โดยให้คณะครูและผู้บริหารของโรงเรียนในเขต เดวิสเคาน์ตี (Davis County School District) มลรัฐยูทาห์ ทำการทดลองจัดประสบการณ์เกี่ยวกับรัฐบาลในระดับประถมศึกษา โดยตั้งรัฐบาลระดับต่าง ๆ ในชั้นประถมศึกษาที่ ๔, ๕, ๖ ในชั้นประถมศึกษาที่ ๔ จัดให้นายกเทศมนตรี และคณะกรรมการเมือง มีกิจกรรมในห้องเรียน โดยให้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ต่าง ๆ พยายามสร้างสถานการณ์ให้นักเรียนปกครองตนเอง เช่น เกี่ยวกับการรองรับมาเยี่ยมชั้นเรียน การจ่ายนิเทศ การจัดมุมห้องสมุด ในชั้นประถมศึกษาที่ ๕ ให้เลือกผู้วาราชการรัฐและคณะกรรมการอื่น ๆ โดยให้แต่ละห้องเลือกตัวแทน ๒ คน วุฒิสมาชิก ๒ คน เพื่อออกกฎหมายบังคับ เช่น เกี่ยวกับรัฐบาลของรัฐ พร้อมทั้งกำหนดขอบข่ายของหน้าที่และความรับผิดชอบของนักเรียนไว้ด้วย ส่วนชั้นประถมศึกษาที่ ๖ จัดในรูปรัฐบาลของชาติ มีการเลือกตั้งประธานาธิบดี เลือกผู้แทนห้องละ ๒ คน วุฒิสมาชิก ๒ คน เพื่อประกอบเป็นสภาองเกรส มีคณะรัฐมนตรี ซึ่งประธานาธิบดีแต่งตั้งทำหน้าที่แบบรัฐบาลของประเทศ มีหน้าที่จัดสนามเด็กเล่น ความปลอดภัยบนถนน นอกจากนี้ยังมีฝ่ายออกกฎหมายบังคับหรือกฎหมาย กังนังจึงมีทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายตุลาการ โครงการนี้ใช้เวลา ๒ ปี มีโรงเรียนควบคุม ๒ โรงเรียน นักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ ๔ จำนวน ๑๕๔ คน ชั้น

๔
Walter R. Borg, " Student Government and Citizenship Education," The Elementary School Journal, 67, No. 3 (December 1966), pp. 154 - 60.

ประถมปีที่ ๕ จำนวน ๒๔ คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๖๗ คน ส่วนโรงเรียน
 เทศบาลมี ๒ โรงเรียน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๑๕๖ คน ชั้นประ
 ถมปีที่ ๕ จำนวน ๑๖๔ คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๕๑ คน มีการทดสอบ
 ก่อนเริ่มโครงการ เมื่อสิ้นสุดโครงการปีแรก และปีที่ ๒ โดยใช้แบบทดสอบ ๖ ชุด
 เกี่ยวกับวุฒิภาวะทางสมองแบบทดสอบสังคมศึกษา ทักษะคิดในค่านิยมของอเมริกัน ความ
 รู้เกี่ยวกับพลเมืองดี ความก้าวหน้าทางสังคม ความเข้าใจในคณิตศาสตร์ และวิทยา
 ศาสตร์ ผลการทดลอง ปรากฏว่า จากการศึกษานี้ ทำนายได้ว่า นักเรียนในโรง
 เรียนประถมศึกษาสามารถคาดคะเนยอมรับความผิดชอบในโครงการการปกครองตนเอง
 และหวังได้ว่า นักเรียนจะทราบเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีอย่างมีนัยสำคัญ
 ที่ระดับ .๐๑ นอกจากนี้ ผลจากการทดสอบวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนเทศบาล ก็
 ดีกว่าโรงเรียนควบคุมอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน ส่วนวิชาอื่น ๆ แยกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำ
 คัญ

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๕ อิงเกิลฮาร์ท แห่งมหาวิทยาลัยไอโอวา ได้ทำการ
 วิจัยเรื่อง " The Common School and the Ideal Citizen : Iowa,
 1876 - 1921 " เป็นการวิจัยที่ศึกษาประวัติความเป็นมาและวิธีการที่ใช้ในการสร้าง
 พลเมืองตามอุดมคติ ของโรงเรียนธรรมดา ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลจากรายงาน
 และสิ่งพิมพ์ของ Iowa Department of Public Instruction และ
 ของ Iowa State Teachers Association ตลอดจนบันทึกคำปราศรัย
 สิ่งพิมพ์ของนักการศึกษาแห่งไอโอวา ผลที่ได้จากการวิจัยพบว่า

๑. ในการสร้างพลเมืองตามอุดมคติของนักการศึกษาแห่งไอโอวา มีจุดมุ่งหมาย

Carroll Lee. Englehardt, " The Common School and
 the Ideal Citizen : Iowa , 1876 - 1921," Dissertation
Abstracts International, 30, Nö.9 (March, 1970), p3882 A.

ที่จะสร้างสังคมอย่างอุดมคติ ซึ่งเต็มไปด้วยความสุข ความสงบ มีสันติภาพ ความเจริญก้าวหน้า ความสามัคคี และความมั่นคงปลอดภัย นักการศึกษาเห็นว่า โรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญของสังคมที่จะถ่ายทอดอุดมคติ เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี รวมไปถึงค่านิยมพื้นฐานของชาวอเมริกัน

๒. ในการขยายขอบเขตให้กว้างขวางออกไปจากโรงเรียน นักการศึกษาจะตองเน้นในเรื่องส่วนรวมมากกว่าบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะของพลเมืองดี มีความเชื่อมั่นในคำสอนของศาสนา โรงเรียนเป็นเครื่องมือที่จะควบคุมสังคม สร้างความก้าวหน้า และสร้างความเป็นระเบียบแก่สังคม

๓. รัฐไอโอวา ใ้รับอิทธิพลจากการศึกษาแผนใหม่มากขึ้น แต่ก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับศีลธรรมและหน้าที่พลเมือง ทั้งนี้เพราะการศึกษาใหม่ ๆ ก็เหมือนแบบเก่าในโรงเรียนกับการฝึกอบรมทางด้านสังคมแก่เยาวชน เช่น การสร้างนิสัยทัศนคติของเด็ก และฝึกหัดให้แต่ละบุคคลสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น

ในปีเดียวกันนี้ ชาร์ล คักลาส แครี^{๑๐} แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ได้ทำการวิจัยเรื่อง " การศึกษาการเป็นพลเมืองในสหภาพโซเวียตเซีย " เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการฝึกหัดความเป็นพลเมืองดีแก่เยาวชนโดยการจัดการสอนในโรงเรียนของประเทศรัสเซีย ตั้งแต่ ปี ค.ศ. ๑๙๕๗ โดยเฉพาะในระดับประถมและมัธยม ผู้วิจัยพบว่า คำศัพท์ทางวิชาการของรัสเซียที่หมายถึงการเป็นพลเมืองดียังไม่มี แต่มีคำที่ใกล้เคียง คือ Vospitanie ได้แก่การสร้างลักษณะนิสัย หรือการฝึกอบรมวิธีที่ใช้ในการวิจัย คือการวิเคราะห์แบบเรียน หรือวัสดุที่ได้มาจากหน่วยงานการศึกษา เช่นได้จาก The Central Coordinating Institution For Education in the U.S.S.R. และ The Academy of Pedagogical Science

^{๑๐} Charles Douglass Cary, " Education For Citizenship in the U.S.S.R.", Dissertation Abstracts International, 30, NO. 12 (June, 1970), p. 5493 A.

เป็นคน นอกนั้นผู้วิจัยใช้การสังเกต ความคิด และความรู้สึกของตนเองที่ได้ไปอยู่ใน
ประเทศรัสเซีย ๒ เดือน ประกอบการวิจัยควย จากการวิจัยพบว่า แกนสำคัญ
ของการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของรัสเซีย คือ บุคคล
ต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและต้องผูกพันกับรัฐบาลโซเวียต โรงเรียนเป็นสถานที่ที่
สำคัญในการรับผิดชอบอบรมนักเรียนให้เหมาะสมถูกต้องบรรยากาทางบ้านควรได้รับการ
สนับสนุนส่งเสริมให้การอบรมแก่เด็กนักเรียนจะมีความคิดไปในทางที่กำหนด การจัดกิจ
กรรมในชั้นสูง ๆ นั้นยุ่งยากซับซ้อน จึงควรมีการวางแผน เรื่องการจัดระเบียบ การ
รวบรวมหลักจิตวิทยา หลักการศึกษา การใ้ครูอุปกรณ อยู่ในความรับผิดชอบของนักสัง
คมวิทยาและองค์การเยาวชนในโรงเรียน เนื่องจากกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็กมาก จึง
พยายามกำหนดให้กลุ่มเพื่อนเป็นไปตามที่ผู้ใหญ่ต้องการ ขณะที่กลุ่มเยาวชนได้มีการวาง
แผนเพื่ออบรมเด็กในโรงเรียน แต่โปรแกรมเหล่านี้ยังมีปัญหาจกโลกไม่คี่ เพราะขาด
การวิจัยทางสังคมวิทยา ที่จะเป็นหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๔ ปีเดียวกันนี้ เฮมินเวย์^{๑๑} แห่งมหาวิทยาลัยเนบราสกา
ได้ทำการวิจัยเรื่อง " Analysis of Civic Education in American
Secondary Schools 1890 - 1916 " การวิจัยมุ่งวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง
แปลงวิชาหน้าที่พลเมืองในอเมริกา ระหว่างปี ค.ศ. ๑๘๙๐ - ๑๙๑๖ การวิจัยพบว่า ก่อน
ค.ศ. ๑๘๙๐ วิชาหน้าที่พลเมืองสอนโดยศึกษาจากแบบเรียนและข้อเขียนในรัฐธรรมนูญ
มีความสนใจเล็กน้อยเกี่ยวกับลักษณะของรัฐบาลและพลเมือง ความรู้ได้จากการฝึกหัดของ
จำเท่านั้น ตลอดปี ค.ศ. ๑๙๖๐ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น มีการศึกษาโครงสร้างการ
ดำเนินงานของรัฐบาลมากขึ้น ที่เรียกว่า Civil Government ซึ่งเป็นลักษณะ

๑๑

Henry George Hemenway, " An Analysis of Civic
Education in American Secondary Schools 1890 - 1916, "

Dissertation in Abstracts International , 30,NÖ.9

(March, 1970), p.3635 A.

เกณฑ์ของวิชาหน้าที่พลเมืองระหว่าง ค.ศ. ๑๘๘๐ - ๑๘๙๒ ขณะเดียวกันวิชาหน้าที่พลเมืองแบบใหม่ที่เรียกว่า Civics ก็เริ่มขึ้นมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ดี เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของท้องถิ่น รัฐ และชาติ เน้นในแง่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาล ครูที่สอนก็เน้นคุณค่าของวิชา พยายามถ่ายทอดความคิดเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดีออกมาในรูปพฤติกรรม ในปี ค.ศ. ๑๘๙๒ การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองแบบใหม่ได้จัดไว้ในหลักสูตรระดับกลางและสูง ในการพัฒนาโปรแกรมใหม่ของวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนมัธยมระหว่าง ค.ศ. ๑๘๘๐ - ๑๘๙๒ ผู้ที่รับผิดชอบมากที่สุด คือผู้เขียนตำรา เพราะความไว้วางใจเกือบทั้งหมดขึ้นอยู่กับแบบเรียน แต่ก็มีคณะกรรมการอื่น ๆ ซึ่งได้รับการพิจารณาแต่งตั้งด้วยความเหมาะสมเป็นผู้กำหนดเนื้อหาโปรแกรมวิชาสังคมศึกษา รวมทั้งวิชาหน้าที่พลเมืองแนวใหม่ด้วย

การวิจัยในประเทศไทย

ในเรื่องความเป็นพลเมืองดีนี้ เมืองชัย ทาเจริญศักดิ์^{๑๒} ได้ทำการวิจัยในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ เรื่อง " การสำรวจความรู้และทัศนคติค่านิยมธรรมและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ๔ ในโรงเรียนโครงการ กรุงเทพฯ - ชนบุรี ปีการศึกษา ๒๕๐๕ " โดยขอทดสอบ ๘๐ ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ทดสอบนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๔๓๖ คนชาย ๒๒๓ คน หญิง ๒๑๓ คน ของโรงเรียนในโครงการ ๒๔ แห่ง สุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ โดยครั้งนี้ ได้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่ลบรวมตามหลักสูตร ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง หรือร้อยละ

^{๑๒} เมืองชัย ทาเจริญศักดิ์, " การสำรวจความรู้และทัศนคติค่านิยมธรรมและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ๔ ในโรงเรียนโครงการ กรุงเทพฯ - ชนบุรี ปีการศึกษา ๒๕๐๕ " (ปรินต์งานพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยศึกษาศาสตร์ศึกษาศานนิก, ๒๕๐๖), (อักษราเนา)

๔๔ โดยมีความรู้ระดับปานกลางในหน่วยพุทธประวัติ พระรัตนตรัย วันสำคัญ ศีลธรรม และวัชณธรรม ระดับปานกลางค่อนข้างสูงในหน่วยเบญจกัณฑ์เบญจธรรม ระดับปานกลางค่อนข้างต่ำในหน่วยมรณาท ระดับต่ำในหน่วยธรรมะ ความแตกต่างในค่านายและเพศไม่ทำให้นักเรียนเรียนวิชาศีลธรรมต่างกัน โรงเรียนที่มีพระภิกษุช่วยสอนจะทำให้ผลการเรียนดีกว่าโรงเรียนที่ไม่มีพระภิกษุช่วยสอนในหน่วยธรรมะ มรณาทต่าง ๆ เบญจกัณฑ์เบญจธรรม วันสำคัญทางศาสนา และศาสนกิจกิจกรรมปฏิบัติ นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

ชาติ ลัทธินิ^{๑๓} ไคว้จียในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ เรื่อง " การศึกษาเรื่องคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองค้ำประกันประการของเด็กที่จบชั้นประถมปีที่ ๔ " โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง ทดสอบนักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ ๔ ปีการศึกษา ๒๕๐๕ ซึ่งกำลังเรียนชั้นประถมปีที่ ๕ ปีการศึกษา ๒๕๐๖ จำนวน ๒๕๑ คน จากโรงเรียนประจำตำบลและเทศบาลในจังหวัดพระนคร ๖ โรงเรียน และสอบถามความคิดเห็นของครูที่สอนประจำชั้นประถมปีที่ ๔ จำนวน ๖๕ คน จากโรงเรียนประจำตำบลและเทศบาล ๒๔ โรงเรียน และสอบถามความคิดเห็นจากผู้ที่มีความรู้ดี มีประสบการณ์กว้างขวาง ๕๐ คน ผู้วิจัยได้กำหนดคุณธรรมที่เป็นองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองดี ๑๐ ด้าน คือ คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ คุณธรรมที่คัดลอกตนเอง ตลอดจน การเรียน ตลอดจนชุมชน ตลอดจนครอบครัว ตลอดจน ผู้อื่น ด้านมนุษยธรรม ด้านอำนาจ และที่มีต่อประเทศชาติ โดยพบว่า เด็กในกลุ่มตัวอย่างมีคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดี สอดคล้องกับความคิดเห็นที่ครูและผู้ทรงคุณวุฒิมุ่งหวังให้เด็กปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ เด็กกับครูมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ๗๕.๕๖ % ของจำนวนสถานการณทั้งหมด ๕๕ เรื่อง เด็กกับผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกัน ๗๓.๓๓ % ของจำนวนสถานการณทั้งหมด ระหว่างครูและ

^{๑๓} ชาติ ลัทธินิ , " การศึกษาเรื่องคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองค้ำประกันประการของเด็กที่จบชั้นประถมปีที่ ๔ " (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต แขนงจิตวิทยาพัฒนาการ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, ๒๕๐๗), (อัครสำเนา) .

ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ ๙๓.๓๔ % ของสถานการณทั้งหมด ในการจัดตำแหน่งคาคุณธรรมตาง ๆ บนเส้นตรงมาตราส่วนเดียวกัน ปรากฏว่าเด็กจ้กคุณธรรมที่มีคอบุณนุมนุชณะและนุบยธรรมไวในระดับต่ำกว่าที่ผู้ทรงคุณวุฒิและครูจ้กไว้ แต่เด็กจ้กคุณธรรมในคานการเรียน คุณธรรมที่มีคอบำสนา และคุณธรรมที่มีคอบุณอื่นไวในระดับสูงกว่าที่ผู้ทรงคุณวุฒิจ้กไว้ ส่วนคุณธรรมคานอื่น ๆ นั้น เด็กและครูจ้กความสำคัญไวในระดับที่ค้เทียมกัน ส่วนความคิดเห็นของเด็กชายและเด็กหญิงไม่แตกตางกัน

ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ไดยารัตน์ เนียมเพิ่มพูน^{๑๔} ได้วิจัยเรื่องการศึกษาเกี่ยวกับการสอนวิชาหน้าท้พลเมืองในชั้นประถมปีที่ ๔ ของโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดพระนคร " โดยผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเอง ๒ ชุด ชุดแรกถามครูเกี่ยวกับการสอนวิชาหน้าท้พลเมือง ชั้นประถมปีที่ ๔ แจกแบบสอบถามไป ๖๔ ชุด ได้คืนมา ๖๓ ชุด ติคเป็นรอยละ ๙๘.๔๔ ชุดที่ ๒ ถามนักเรียนเกี่ยวกับความคองการของนักเรียนชั้นประถมปีที่ ๔ ในโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดพระนคร ๑๖ โรงเรียน แจกแบบทคสอบไป ๒๕๕ ชุด ได้คืนมา ๒๖๑ ชุด ติคเป็นรอยละ ๘๘.๕๓ จากผลการวิจัยพบว่า วิธีการที่ครูปฏิบัติในการสอน ส่วนใหญ่เลือกสอนตามความเหมาะสมของเหตุการณ์ ครูจำนวนมากพอควรที่ใ้การสอนแบบอธิบายให้นักเรียนฟังตลอดเวลา มีครูจำนวนน้อยมากที่สอนแบบให้นักเรียนอ่านจากบทเรียนหรือนอกเหนือบทเรียน แลวนำมารายงานหน้าชั้น การใ้อุปกรณ มีครูเป็นจำนวนมากที่ใ้อุปกรณการสอนเป็นครั้งคราว ไม่มีใครเลยที่สามารคใ้อุปกรณการสอนใ้ทุกชั่วโมง ปัญหาเกี่ยวกับตัวครู คือครูไม่มีความสามารถในการทำอุปกรณการสอน ไม่มีเงินสำหรับทำอุปกรณ อุปกรณการสอนมีน้อย เกี่ยวกับตัวนักเรียน นักเรียนส่วนใหญ่ชอบวิชาประวัติศาสตร์มากที่สุด ชอบวิชาหน้าท้พลเมืองปานกลาง หรือไม่ชอบเลย และส่วนใหญ่สอบใ้คะแนนไม่ค้ ส่วนที่สนกคิตอการเรียนวิชา

^{๑๔} ไดยารัตน์ เนียมเพิ่มพูน, " การศึกษาเกี่ยวกับ การสอนวิชาหน้าท้พลเมืองในชั้นประถมปีที่ ๔ ของโรงเรียนเทศบาล ในจังหวัดพระนคร " (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์บัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๕), (พิมพ์ค้ก)

หน้าที่พลเมือง นักเรียนเห็นว่า เป็นประโยชน์ที่จะทำให้เติบโตเป็นพลเมืองของประเทศชาติ มีประโยชน์ต่อการปกครองตน ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย ช่วยให้เราปฏิบัติตนได้ถูกต้องในสังคมและมีความคิดเห็นว่าเป็นวิชาที่น่าเรียน แต่ไม่ชอบเรียน เพราะเห็นว่า เป็นวิชาที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ เรียนจากการฟังครูเล่า นาเมื่อหน่าย แหงแ่งไม่สนุก ไม่มีกิจกรรมนอกหลักสูตร ไม่มีหนังสืออ่านประกอบมากพอ คะแนนน้อย เมื่อเทียบกับเนื้อหาที่เรียน ไม่มีกิจกรรมในห้องเรียนและเนื้อหาวิชานานาเมื่อหน่าย

นอกจากนี้ สุธรรมมา สุจริตตานนท์^{๑๕} ได้ทำการวิจัยในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ เรื่อง " การศึกษาการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นประถมศึกษา ๗ ในโรงเรียนสาธิต ๔ แห่งในจังหวัดพระนคร รวม ๓๒๐ ชุด ใค้คืนมา ๓๐๐ ชุด และส่งใค้ครูสอนวิชาสังคมศึกษาที่สอนชั้นประถมศึกษา ๗ โรงเรียนเดียวกันทั้งหมด ๔ ชุด ใค้รับคืนมา ๗ ชุด แบบทดสอบถามทั้ง ๒ ชนิดนี้ แยกต่างกัน ปรากฏว่านักเรียนจำนวนมาก มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาหน้าที่พลเมือง เนื่องจากเนื้อหาวิชาและภาพประกอบในแบบเรียนไม่น่าสนใจ ต้องใค้การท่องจำจึงจะใค้คะแนนดี อุปกรณการสอนมีน้อย นักเรียนไม่ชอบรวมทำกิจกรรมและการสอนของครูไม่อาจจูงใจให้นักเรียนตั้งใจเรียนใค้พอ

หาญ อันวงศ์^{๑๖} ได้ทำการวิจัยในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ เรื่อง " ความเข้าใจ

^{๑๕} สุธรรมมา สุจริตตานนท์, " การศึกษาการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ ในโรงเรียนสาธิต ๔ แห่งในจังหวัดพระนคร " (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์บัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๕), (อักษำเนา)

^{๑๖} หาญ อันวงศ์, " ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับ ๔ ในจังหวัดพระนคร ปีการศึกษา ๒๕๑๑ " (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์บัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๑), (อักษำเนา)

เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับ ๔ ในจังหวัดพระนคร ปีการศึกษา ๒๕๑๑" โดยผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเอง แบบเลือกตอบ และแบบปลายเปิด รวม ๓๕ ข้อ ทดสอบกับตัวอย่างประชากรซึ่งเป็นผู้ใหญ่ ๒๐๐ คน ในระดับ ๔ หรือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จากโรงเรียนผู้ใหญ่ ๔ โรงเรียน ในจังหวัดพระนคร โดยผลว่า ในเรื่องความรู้และความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยจากการเรียนในห้องเรียนส่วนมากมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชา แต่มีบางตอนที่ไมเข้าใจตรงกันมาก เช่นเรื่องลักษณะการปกครองประเทศ ประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย การวินิจฉัยปัญหาต่างๆ ในระบอบประชาธิปไตยและหน้าที่ของตัวแทนราษฎร ในด้านความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยจากกิจกรรมนั้น นักศึกษาส่วนมากมีความรู้ความเข้าใจพอควร เรื่องประชาธิปไตยจากประสบการณ์ ในชีวิตประจำวัน ส่วนมากมีความเข้าใจ ส่วนน้อยที่เข้าใจผิด

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ วัลลภ พุ่มพวง^{๑๗} ได้ทำการวิจัยเรื่อง " ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี " ใช้วิธีสัมภาษณ์ ตัวอย่างประชากร จำนวน ๑๐๐ คน เป็นชาย ๕๐ คน หญิง ๕๐ คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ประกอบด้วยคำถาม ๒๐ ข้อ เกี่ยวกับสถานการณ์ต่างๆ ๒๐ เรื่อง ใ้คลาความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ .๖๑๕๖ หากคะแนนเฉลี่ยและเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย เรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทยระหว่างชายและหญิง ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๕ โดยทดสอบค่า ซี (z - test) และทดสอบค่าไคสแควร์ (chi - square) ผลการวิจัยปรากฏว่า (๑) คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นไม่ถูกต้องในเรื่องค่านิยมและคำสอนในศาสนา เรื่องความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดีและ เรื่องความเขา

^{๑๗} วัลลภ พุ่มพวง, " ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี " (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔), (อัครสำเนา)

ใจในระบอบประชาธิปไตย มีเพียงเรื่องเดียวที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นถูกต้อง คือการอยู่ร่วมกันในชุมชนชนบทชนบทนิยมประเพณีและวัฒนธรรมไทย ส่วนในเรื่องความรู้เกี่ยวกับการปกครองประเทศโดยทั่วไปมีความเห็นถูกต้องเพียงร้อยละ ๕๐ (๒) คะแนนเฉลี่ยส่วนรวมระหว่างชายและหญิงไม่ต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ ๐.๐๕ ในส่วนย่อยเรื่องที่อยู่นอกหลักสูตรและแบบเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น และเรื่องความคิดเห็นเสรีเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีโดยทั่วไป คะแนนเฉลี่ยของชายกับหญิงต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ ๐.๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยของชายสูงกว่าหญิง (๓) จากผลการทดสอบค่าไคสแควร์ปรากฏว่าในรายละเอียดเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ๖๕ เรื่อง ความคิดเห็นต่าง ๆ ของคนไทยในกลุ่มตัวอย่างต่างกันเนื่องจากความเป็นชายและหญิง ๗ เรื่อง โดย ๕ เรื่องต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ ๐.๐๕ และอีก ๒ เรื่อง ต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ ๐.๑ (๔) ในจำนวน ๖๐ สถานการณ์ คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ ๗๖ ขึ้นไปมีความคิดเห็นถูกต้อง ๑๗ สถานการณ์ ร้อยละ ๕๐ - ๖๐ มีความคิดเห็นถูกต้อง ๑๖ สถานการณ์ ส่วนที่เหลืออีก ๒๗ สถานการณ์ มีความคิดเห็นถูกต้องเพียงส่วนน้อย คือต่ำกว่าร้อยละ ๕๐